

Si na koncu osnovne šole in ne veš kam naprej?

Petra Prelec, uni. dipl. ped.

Na koncu osnovne šole je posameznik postavljen pred resno odločitev: »V katero šolo, v kateri program naj se vpišem?«. Mladostniki (s tem mislim tako dekleta kot fante) in njihovi starši velikokrat to odločitev dojemajo kot usodno odločitev, ki posameznika determinira za celo življenje. Mladostnika seciramo in sprašujemo, kaj bi v življenju z veseljem/rad počel, starši se sprašujejo, kateri poklic bi bil za njihovega otroka najbolj obetaven in če še ocene niso prav blesteče (kar posledično pomeni manjšo izbiro), je oreh še trši in velikokrat nastane prava (živčna) vojna.

Čeprav se zdi, da je odločitev pri 15-ih letih, odločitev za celo življenje, situacija kljub temu ni tako »tragična«. Nikoli ne vemo, kaj se bo zgodilo jutri, kaj šele čez nekaj let, zato je nesmiselno mladostnika dodatno obremenjevati s pomembnostjo te odločitve. Dekle ali fant se mora predvsem odločiti, kaj bo počel naslednja 4 leta; kaj bi se novega rad naučil, koliko truda in časa je pripravljen vložiti v šolo, s čim se želi ukvarjati v svojem prostem času in kaj si želi početi, ko bo šolanje zaključil. Najprej je pomembno, da si mladostnik (in starš) odgovori na nekaj vprašanj:

1. **Kaj novega se bi rad naučil**; bi poglobil znanje, ki sem ga osvojil v osnovni šoli, bi rad pridobil novo znanje iz področja, ki me posebej zanima, ali bi se rad naučil oblikovati izdelek. Če je odgovor DA na prvo vprašanje, je verjetno prava izbira gimnazija, če na drugo, je strokovna oziroma tehniška šola boljša izbira, če pa bi najraje delal (konkretne) izdelke, pa je prava izbira poklicna šola.
2. Vendar pa je poleg interesov potrebno pogledati tudi učni uspeh. Ugotoviti je potrebno, ali bo **učni uspeh** mladostnika pripeljal do zelenega cilja. Če je še čas za izboljšanje učnega uspeha, potem se splača potruditi; če pa je čas zamujen in učni uspeh ne ustreza izbiri, je potrebno najti alternativo
3. Glede na to, da je malo šol, ki imajo omejitve vpisa, si je potrebno pred vpisom naliti *čistega vina* tudi o **sposobnostih** (ali moje sposobnosti ustrezajo zahtevnosti šole) in predvsem o **delovnih (učnih) navadah** mladostnika. Mladostniki, ki imajo *nekoliko slabše sposobnosti* od pričakovanih glede na stopnjo zahtevnosti programa in dobro razvite delovne navade, načeloma v srednji šoli nimajo večjih težav z učenim uspehom, ker z delom dobro kompenzirajo svoj primanjkljaj.

Večje učne težave zelo pogosto nastanejo pri mladostnikih, ki imajo *pričakovane intelektualne sposobnosti*, vendar *nimajo razvitih delovnih navad*. Delovne navade so plod daljšega časovnega obdobja in sistematičnega učenja in jih je nemogoče pridobiti čez noč. Težko je verjeti, da bo mladostnik, ki se v osnovni šoli ni veliko učil, v srednji šoli delal sproti. Predvsem pa je potrebna trdna volja in sprememba vedenja na področju učenja. Na tem mestu bi opozorila, da mladostniki, ki nimajo razvitih delovnih navad, velikokrat govorijo o tem, kako bodo spremenili svoj odnos do šolskega dela čim prestopijo prag srednje šole, starši pa slepo *nasedajo* njihovim obljubam in pričakujejo resničen preobrat, ki naj bi se zgodil med poletnimi počitnicami. Seveda se to zgodi le pri redkih in še ti potrebujejo trdno voljo; začeti morajo svoje navade spreminjati prvi dan šole in pri tem potrebujejo še vzpodbudno oporo v okolju. Skratka: potrebno je realno oceniti mladostnikove sposobnosti in delovne navade in se ne slepiti, da bo prišlo do čudežnih preobratov, ki mu bodo olajšali šolanje. Ni pomembno, ali so slabše ocene iz osnovne šole plod premajhne količine učenja ali česa drugega; dejstvo je, da ima mladostnik luknje v znanju, ki jih bo potrebno nadoknaditi v srednji šoli. S tem dejstvom se je potrebno soočiti že pred vpisom v srednjo šolo.

4. Pri izbiri srednje šole je potrebno pomisliti tudi na mladostnikove **obšolske dejavnosti**. V skladu z interesi in željami mladostnika je potrebno izbirati tudi šolo. Pomembno je, da izberemo šolo, ki bo mladostniku časovno omogočala (enoizmenski/dvoizmenski pouk), da uresničuje svoje želje in da bo imel poleg rednih šolskih obveznosti tudi čas za dejavnosti, ki

jih ne želi opustiti. Če ima mladostnik že obšolske dejavnosti, ki jih želi razvijati naprej, bo zelo nesrečen, ko bo pristal v šoli, ki bo zahtevna in mu bo po tej plati vzela veliko časa in se zato ne bo mogel več ukvarjati s svojim najljubšim športom, z glasbo..., ali pa bo to nemogoče organizacijsko izpeljati.

5. In ne nazadnje se staršem velikokrat pojavlja dilema: **dijaški dom** da ali ne. Iz svojih izkušenj lahko trdim, da mladostniki, ki imajo vzpodbudne starše, nimajo težav v dijaških domovih; prav nasprotno ob koncu šolanja so bolj samostojni kot njihovi vrstniki. V povprečju imajo mladostniki iz dijaškega doma tudi boljši učni uspeh kot vrstniki, ki dnevno prihajajo domov, to pa je, po mojem osebnem mnenju, posledica skupinskega učenja, medsebojne pomoči, pomoči vzgojiteljev...

Ko najdemo odgovor na zgoraj zastavljena vprašanja, je izbira veliko lažja. Velikokrat pa se za šolanje mladostniki ne odločijo, ker menijo, da bi si z izbiro določenega programa zaprli možnosti za nadaljnje šolanje. To mišljenje je zmotno. Šolski sistem v Sloveniji je zelo propusten / prehodan. Kaj to pomeni? To pomeni, da lahko kdorkoli in kadarkoli si to zaželi nadaljuje šolanje na višji stopnji.

Dijaki, ki uspešno zaključijo **nižje poklicno izobraževanje** (2,5 letni program), se lahko vpišejo v vse srednje poklicne in strokovne oziroma tehniške šole.

Dijaki, ki uspešno zaključijo šolanje v **srednjih poklicnih šolah** (3 letni program), lahko šolanje nadaljujejo v poklicno tehniškem izobraževanju (3+2) in tako postanejo tehniki.

Dijaki, ki uspešno zaključijo **strokovne in tehniške šole** (4 letni program ali program PTI), lahko nadaljujejo šolanje na višjih šolah, se vpišejo v visokošolske strokovne študijske programe in v univerzitetne študijske programe. V višje šole in v visoke strokovne študijske programe se lahko vpišejo takoj po uspešno zaključeni poklicni maturi, za univerzitetne študijske programe pa morajo poleg poklicne mature opraviti še en predmet na ravni splošne mature. Iz leta v leto je več univerzitetnih študijskih programov, ki sprejemajo dijake z opravljeno poklicno maturo in z opravljenim dodatnim predmetom iz splošne mature.

Še vedno pa obstajajo programi, ki ne sprejemajo dijakov s poklicno maturo (npr. medicina, programi na Filozofski fakulteti v Ljubljani...); v tem primeru, pa ima dijak možnost, da se vpiše na maturitetni tečaj, kjer se eno leto pripravlja zgolj za predmete, ki jih bo opravljal na maturi in ob koncu šolskega leta opravi splošno maturo.

Dijaki, ki zaključijo **gimnazijski program** in uspešno opravijo splošno maturo, se lahko vpišejo prav tako na vse smeri študija, ki so bile zgoraj navedene, brez dodatnih izpitov. Res pa je, da je gimnazija zgolj *pripravljalnica* za študij in ne daje znanj, ki bi vodila do poklica, kar posledično pomeni, da če dijak ne zaključi študija, ostane brez poklica.

Starši poslušajte želje svojih otrok in jim nudite ustrezno oporo, ko jo pri odločitvi potrebujejo. Zavedati se moramo, da je kljub vsemu to odločitev mladostnika in če je ne bomo spoštovali, bomo zagotovo imeli težave, ker najverjetneje v šoli, v katero smo ga potisnili proti njegovi volji, ne bo uspešen. Po mojem osebnem mnenju in izkušnjah, ki jih imam z mladostniki na srednješolskem nivoju, je bolj pomembno, da je dijak v programu, v katerem je uspešen, kot v programu, ki ga ne zanima ali je zanj pretežak. Mladostniki, ki se znajdejo v *neprimernih* programih, so nesrečni, nezadovoljni, imajo slabo samopodobo, so konfliktni in jim je lahko to le še dodatni razlog, da zaidejo s poti.